

Zagreb, 18. studenoga 2014.

Obljetnica opsade, pada i zločina u Vukovaru te stradanja civila u Škabrnji – 23 godine poslije
Priopćenje *Documente* - Centra za suočavanje s prošlošću

Vukovar, 18. studenoga 1991. – 18. studenoga 2014. /

Dana 18. studenoga 1991. padom potpuno uništenog Vukovara okončana je tromjesečna opsada i granatiranje grada od strane Jugoslavenske narodne armije (JNA) i srpskih paravojskih snaga, tijekom koje je na Vukovar palo više od 6,5 milijuna granata. Tog se dana prisjećamo svih stradalih u Vukovaru i okolici. **Tijekom ta tri mjeseca usmrćeno je u Vukovaru više od tri tisuće civila i branitelja, među kojima i 86 djece.**

Nakon pada Vukovara stotine zarobljenih branitelja i civila prošlo je torture tijekom zarobljavanja i transporta, u prolaznim logorima te u logorima i zatvorima u Srbiji (Stajićevu, Begejcima, Sremskoj Mitrovici, Beogradu, Aleksincu i Nišu).

Tijekom posljednjih dana opsade dio civila i branitelja potražio je spas u vukovarskoj bolnici. No, nakon zauzimanja bolnice od strane JNA, major **Šljivančanin je proveo trijažu nakon koje je 20. studenog 1991. godine izdvojeno 269 osoba od kojih samo desetak nije ubijeno.** Odvedeni su na Poljoprivredno dobro Ovčara gdje su ih pripadnici TO i paravojskih srpskih snaga malterirali te tijekom poslijepodneva i noći ubili. Iz masovne grobnice ekshumirano je i identificirano 200 osoba, dok **za 65 osoba posmrtni ostaci još nisu pronađeni.** Najmlađa žrtva smaknuća ranjenih i zarobljenih na Ovčari imala je 17, a najstarija 72 godine. Ubijene su i dvije žene, jedna od njih bila je u visokoj trudnoći.

Zločini počinjeni u Vukovaru u razdoblju od početka ratnih sukoba, 26. kolovoza 1991. godine, do pada Vukovara, 18. studenoga 1991. godine, te u mjestima u okolici Vukovara, samo su djelomično istraženi i procesuirani. Unatoč činjenici da je za neka mjesta u okolici Vukovara provedena istraga, da su podignute optužnice, da su neki optuženici proglašeni krivima i osuđeni na bezuvjetne kazne zatvora, **mnoga su ubojstva hrvatskih i drugih nesrpskih civila i hrvatskih branitelja, koja su se dogodila nakon okupacije, ostala neistražena i neprocesuirana.**

Za zločine počinjene nad civilima i zarobljenicima za vrijeme opsade Vukovara, nakon njegova pada te za zločine u okolini Vukovara, podignuto je niz optužnica.

Tužilaštvo za ratne zločine Republike Srbije podiglo je veći broj optužnica koje se odnose na zločine počinjene u Lovasu, Sotinu, Bogdanovcima, Ovčari (5 optužnica) i Vukovaru. Na temelju podignutih optužnica provedeni su ili se vode brojni kazneni postupci. Izdvajamo postupak za *zločine u Lovasu* koji je ponovno u fazi glavne rasprave a nakon što je Apelacijski sud u Beogradu ukinuo osuđujuću presudu donijetu 26. lipnja 2012. godine protiv četrnaestorice pripadnika paravojskih formacija i bivše JNA.

Također, sredinom prosinca 2013. Ustavni sud Srbije usvojio je ustavnu žalbu jednog od optuženika u *predmetu Ovčara*, Saše Radaka, osuđenog na 20 godina zatvora zbog sudjelovanja u likvidaciji 200 ranjenika, bolesnika i medicinskih radnika. *Documenta je početkom ove godine upozorila na odluku*

Ustavnog suda Srbije u predmetu Ovčara smatrajući da je u pitanju presedan koji ne doprinose pravdi za obitelji ubijenih na Ovčari.

Županijsko državno odvjetništvo u Vukovaru je, počevši od 1991. godine pa do 30. rujna 2013., pokrenulo kaznene postupke protiv 291 osobe, od čega je u tijeku prekid istrage u odnosu na 20 osumnjičenika, protiv 232 osobe je podignuta optužnica, 85 osoba je osuđeno, a protiv 53 postupak je nakon podignute optužnice još u tijeku. **Županijsko državno odvjetništvo u Osijeku** je pokrenulo kaznene postupke protiv 912 osoba, od čega je u odnosu na 33 osumnjičenika istraga u tijeku, protiv 16 osoba istraga je u prekidu, optuženo je 492 osobe, od čega je 96 osoba osuđeno, a u tijeku je kazneni postupak po podignutoj optužnici protiv 218 osoba.

Veliki dio postupaka pred sudovima u Hrvatskoj provedeni su u odsutnosti počinitelja koji su i danas nedostupni pravosuđu RH-a, a u niz predmeta suđenja su u tijeku ili još nisu ni otpočela. Tijekom 2011. godine, od strane nadležnog županijskog državnog odvjetništva, podignute su optužnice protiv odgovornih zapovjednih osoba za ratne zločine nad zarobljenicima koji su počinjeni u logorima i zatvorima u Srbiji. Tužilaštvo za ratne zločine u Beogradu još uvijek nije pokrenulo kaznene postupke zbog prethodno navedenih zločina, iako navodni počinitelji borave na teritoriju Republike Srbije.

*MKSJ / Na prostoru Vukovara i okolice počinjeni su brojni zločini poput ubojstava, deportacija, prisilnog premještanja, bezobzirnog razaranja stambenih, kulturnih i vjerskih objekata, pljačkanje javne i privatne imovine... **Tužiteljstvo Haškog tribunala prikupilo je o počinjenim zločinima obilje dokaza** na temelju kojih je pokrenuto šest kaznenih postupaka protiv devetoro optuženika (Mrkšić, Šljivančanin, Radić, Milošević, Dokmanović, Simatović, Stanišić, Šešelj i Hadžić).*

Zločini počinjeni na poljoprivrednom dobru "Ovčara" predmet su optužbe protiv čak sedmero optuženika protiv kojih je pokrenuto pet kaznenih postupaka. Jedan je okončan pravomoćnom osudom u odnosu na Mrkšića i Šljivančanina, postupci protiv Miloševića i Dokmanovića obustavljeni su zbog smrti optuženika, **dok su postupci protiv Hadžića i Šešelja u fazi donošenja prvostupanjske presude.**

Zločin na "Veleprometu" također je predmet dva postupka u tijeku, protiv Šešelja i Hadžića. Petorica okrivljenika (Milošević, Hadžić, Šešelj, Simatović i Stanišić) navode se u zasebnim optužnicama kao sudionici *udruženog zločinačkog pothvata* čiji je svrha bila stvaranje "Velike Srbije" nasilnim uklanjanjem većine nesrpskog stanovništava.

Apeliramo kako zločin počinjen na „Veleprometu“ mora biti predmet detaljnog istraživanja, i to stoga što sudbine mnogih žrtava, koji su do brutalnog odvođenja i razdvajanja od članova obitelji sa kojima su bili na Veleprometu, gdje su pokušali potražiti pomoć i spas, do danas nisu razriješene. Obitelji znaju da su ih zadnji put vidjele, primjerice 19. studenoga 1991. godine, i nakon toga im se gubi trag. Popisa žrtava s „Veleprometa“ nema, ili nije javno dostupan. Žrtve navedene u postojećim optužnicama nisu sve žrtve koje su odvedene s „Veleprometu“ i koje se do danas vode kao nestale .

Vojslav Šešelj / koji trenutačno uživa privremenu slobodu iz "humanitarnih razloga" optužen je za govor mržnje kao zločin protiv čovječnosti - podstrekavanje na vršenje zločina kao "verbalni delikt". Optužnica protiv Šešelja zasnovana je, između ostalog, na njegovoj "zapaljivoj", "ekstremno nacionalističkoj retorici" kojom je svoje sljedbenika pozivao na vršenje zločina. Riječ je dakako o poticanju na vršenje zločina kao posebnom obliku individualne kaznene odgovornosti. Tim govorima vršen je i progon Hrvata i poticano njihovo ubijanje na dva lokaliteta: Stratište između poljoprivrednog dobra Ovčara i Grabovo gdje su iz vatrenog oružja ubijena 246 nesrba iz vukovarske bolnice i " Velepromet" gdje su srpske snage među kojima su bili i tzv. Šešeljevi dragovoljci, izdvojili šest pojedinaca i ubili ih.

U predmetu Šešelj optužba je bila fokusirana na dokazivanje neposredne veze između Šešeljevih govora i konkretnih zločina počinjenih kao izravna posljedica njegovih govora. **Optužuje ga se kao supočinitelja - poticatelja u ubojstvima i progonima, a ne samo zbog izgovorene riječi kao takve.**

Odluka Sudskog vijeća Međunarodnog kaznenog suda za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji (MKSJ), kojom se optuženika Vojislava Šešelja iz humanitarnih razloga pušta na privremenu slobodu, donesena je upravo uoči obilježavanja Dana sjećanja na žrtve Vukovara. Nije dugo trebalo da samozvani četnički vojvoda Vojislav Šešelj nastavi s ratno huškačkom retorikom i govorom mržnje, pokazujući time ne samo da nije spreman izraziti žaljenje, ni kajanje za počinjene ratne zločine, već upravo suprotno – da je i u buduću spreman podržati ovakvu vrstu politike u ime velikosrpske ideologije.

U kontekstu ovih činjenica, **kada se na području Vukovara još uvijek traže posmrtni ostaci oko 350 osoba**, a zločini nisu potpuno istraženi ni zločinci adekvatno ili uopće kažnjeni, posve je razumljivo da obitelji žrtava izražavaju nezadovoljstvo i sumnju u pravično suđenje MKSJ te nezadovoljstvo sporim procesuiranjem zločina od strane pravosuđa Hrvatske i Srbije. Mnoge obitelji koje još uvijek čekaju informacije o sudbini svojih članova, ovaj čin doživljavaju kao još jedan u nizu udaraca u traženju pravde, koja bi, po svemu sudeći, za Vukovar mogla izostati.

Zahvaljujući aktivnostima pojedinih članova obitelji žrtava, primjerice u Sotinu, njihovim stalnim traganjem za tijelima žrtava, informacijama o mjestima zločina i pokopa, inzistiranjem na suradnji pravosuđa u istraživanju i procesuiranju zločina, dođe se do otkrivanja masovnih grobnica sa posmrtnim ostacima žrtava. **I tada postaje jasno da bez suradnje istražiteljskih timova i pravosudnih tijela sa članovima obitelji žrtava nema niti kvalitetna istrage, niti pomaka u traganju za žrtvama.**

Škabrnja, 18. studenoga 1991. - 18. studenoga 2014. /

Tog istog 18. studenoga 1991., na drugom kraju Hrvatske, dogodio se još jedan težak zločin. **Jugoslavenska narodna armija pod zapovjedništvom Ratka Mladića, potpomognuta paravojnim jedinicama, probila je hrvatske obrambene položaje i ušla u selo Škabrnja.** Krećući se od kuće do kuće, **pripadnici srpskih snaga mučili su i ubili 43 civila i 15 branitelja.** Sljedećeg dana srpske paravojne formacije uz pomoć JNA ulaze u susjedno selo Nadin, gdje su ubili 14 hrvatskih civila.

Preživjeli seljani su protjerani, a njihova imovina zapaljena ili opljačkana. Pogubljenja onih koji nisu uspjeli pobjeći iz Škabrnje i okolice su nastavljeni sve do veljače 1992. godine, a ukupno je do oslobođenja mjesta u Oluji 1995. godine u Škabrnji ubijeno 86 osoba.

U jednoj od pravomoćnih presuda haškog suda za zločine u Škabrnji stoji: **"JNA je zajedno sa snagama MUP-a SAO Krajine i TO izvršila napade na veći broj većinsko hrvatskih sela i područja, uključujući Škabrnju i Nadin te su tijekom tih napada nad nesrpskim stanovništvom počinili kaznena djela ubojstva, razaranja, pljačke, zatočenja, mučenja i okrutnog postupanja".**

Pravosuđe Republike Hrvatske je do sada donijelo samo jednu osuđujuću presudu protiv 26 okrivljenika od kojih je samo jedan bio prisutan tijekom suđenja pred Županijskim sudom u Zadru 1994. godine a za zločine u Škabrnji. Tijekom 2007. osuđena Edita Rađen je zatražila obnovu postupka te nakon ponovljenog suđenja, oslobođena je optužbi. Nakon izručenja jedne od 25 osoba koje su osuđene u odsutnosti, te ponovljenog suđenja u 2012., Renato Petrov je nepravomoćno oslobođen optužbi i to zbog nedosotka dokaza.

Zbog ovog je zločina vođeno više kaznenih postupaka pred Međunarodnim kaznenim tribunalom za bivšu Jugoslaviju u Den Haag-u pa je tako u odnosu na dvojicu optuženika donijeta osuđujuća presuda i to protiv **Milana Babića**, u svojstvu predsjednika tzv. Republike Srpske Krajine, koji je bio osuđen na 11 godina zatvora, te **Milana Martića**, u svojstvu Načelnika policije u Kninu, sekretara za unutarnje poslove RSK, ministra obrane SAO Krajine, ministra unutarnjih poslova SAO Krajine i konačno predsjednika RSK, koji izvršava kaznu u trajanju od 35 godina zatvora.

Ured tužiteljstva MKSJ teretio je zbog Škabrnje i Slobodana Miloševića, kao i Jovicu Stanišića i Franka Simatovića, bivše šefove Državne sigurnosti Srbije, koji su prvostupanjskom presudom donesenom tijekom 2013. godine nepravomoćno oslobođeni krivnje.

Haška optužnica protiv Mladića ne obuhvaća zločin u Škabrnji.

Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću